

Sense democràcia econòmica no hi ha democràcia política

Suplement del Quadern núm. 171 de CJ - (n. 206) - Novembre, 2010
Roger de Llúria, 13, 08010 Barcelona - Tel. 93 317 23 38, fax 93 317 10 94
info@fespinal.com - www.cristianismeijusticia.net

L'alternativa que planteja el títol d'aquesta reflexió s'assembla molt a la que fa segles plantejava el llibre bíblic del Deuteronomi al poble d'Israel: «Et proposo escollir entre la vida i la mort, a tu et toca escollir» (vg. 30, 15 ss). Amb ella obrim aquesta reflexió perquè l'any passat, en la nostra declaració de final d'any, esperàvem que la crisi que ens afecta fos una ocasió d'aprenentatge i de creixement. En acabar aquest any temem sincerament que no estigui sent així. Aquestes reflexions pretenen animar-nos a cobrar consciència de la nostra responsabilitat humana i ciutadana, quan encara estem a temps d'evitar una caiguda en picat.

Com que hem de ser breus, reduïrem aquestes reflexions als tres camps que ens semblen més destacables de l'any passat: una crisi política de la qual l'últim canvi de govern ha estat només la punta de l'iceberg; una sèrie de mesures i peripècies econòmiques, com la llei de reforma laboral, la xifra escandalosa d'aturats i la vaga general de setembre. I finalment, la

vinguda del papa a Espanya a principis de novembre.

1. La crisi política és general

En aquest camp, i en tots els països (com ho mostren les eleccions americanes recents), es respira una mena de cansament vers els polítics, un sentiment trist comptant que entre aquests hi ha persones excel·lents i entregades.

En el nostre país el factor fonamental d'aquest desencant és doble: per una banda, la sensació que als polítics no els importa gens el poble al qual diuen representar, sinó només mantenir-se en el poder, o conquerir-lo, encara que sigui a base de manipular tot el que calgui per encaminar-ho vers aquest objectiu.

Per una altra banda, l'extensió de la corrupció, que és fruit d'una cultura de l'egoisme: una cultura tan estesa que la mateixa corrupció, més que rebuig absolut, acostuma a suscitar enveja.

2. La crisi econòmica continua

Si per una banda tenim la idolatria del poder, per una altra tenim la idolatria del diner, que la reforça i la sosté. Enguany hem assistit a una reforma de la llei laboral que va desencadenar la coneguda vaga general. Una vaga que ha de ser considerada com a justa, tot i que es pugui discutir si era oportuna i si serà eficaç. Això ha de ser objecte de la nostra segona reflexió.

Segons la Bíblia, la justificació més seriosa del poder polític resideix en el que canta un salm: «Salvarà els pobres que reclamen, els desvalguts que no tenen defensor. S'apiadarà dels pobres i dels febles, els salvarà de la mort» (Sl 72, 12-13). Comparem aquest programa amb les consideracions que segueixen.

2.1. *Desmantellament de l'estat de benestar*

Per una banda, no s'albira la sortida de la crisi tot i les promeses dels polítics. I aquesta crisi l'estan pagant quasi exclusivament, o en una proporció més gran, els més pobres. Resulta incomprendible que els nostres polítics no percebin que ens encaminem sistemàticament cap a un desmantellament de l'estat de benestar: es proposen com a interines mesures que en bona part seran ja definitives. Des de 1994 totes les reformes laborals que s'han fet han sigut per a disminuir els drets dels treballadors. I no es distingeix entre aquelles mesures que, ben negociades, poden tenir sentit ple (com pot ser el retard de l'edat de jubilació en una època en la qual l'esperança de vida ha crescut significativament), i les que contribueixen a reforçar i fer créixer aquest “exèrcit de reserva”, que tan útil resulta a la part més sòrdida del nostre sistema. Tot entra en un mateix paquet d'acceptació o de rebuig

global. I, en contra del que interessadament es diu, aquest no és problema d'un mal govern en un país concret: el problema es repeteix (i genera el mateix descontentament) a gairebé tots els països: EUA, França, Anglaterra...

2.2. *Un creixement injust i desigual*

Totes aquestes dades confirmen que estem en un sistema econòmic que busca l'eficiència ni que sigui al preu de fer créixer la injustícia, que creix en proporció directa a l'eficiència. Aquest matrimoni nefast i indissoluble d'eficiència i injustícia duu a un creixement cada vegada més gran de les fortunes d'uns pocs rics, i un altre creixement cada vegada més gran de la pobresa de més éssers humans. Això configura una situació tremendament inestable que pot esclatar per qualsevol front: terrorismes, migracions, pèrdua de la consciència política i ciutadana... I, a la vegada, aquests esclats provoquen reaccions de pànic que s'expressen en retallades de les llibertats (en nom de la seguretat), en racismes que es van incubant i en una carrera d'armaments que s'accelera en comptes de frenar. Tota aquesta situació inestable té una causa amb nom.

2.3. *Els poders fàctics*

En els anys de la nostra transició democràtica es parlava molt “dels poders fàctics” com a frens que seguien actuant i impeding la marxa cap a la verdadera democràcia. Aleshores, es deia, aquells poders fàctics eren l'exèrcit i l'Església. Avui l'exèrcit ha sigut meritòriament transformat i l'Església ha perdut poder polític. Però els poders fàctics subsisteixen i tenen un nom, tot i que pocs s'atreveixin a reconèixer-ho: són els mercats i els bancs. Ells imposen i deposen els governs. Ells dicten les polítiques als go-

vernants, en nom precisament de la llibertat: de “la seva” llibertat que és l’única existent. I en una situació totalitària de dictadura econòmica, es va tornant cada vegada més buida i més merament nominal la democràcia política. Perquè mercats i bancs no són simples paraules abstractes: són persones i rostres molt concrets que s’amaguen darrere aquestes paraules.

2.4. El paper de l’Estat

En aquesta situació resulta molt important i necessari el paper de l’Estat. Però ha de quedar molt clar que no es tracta en absolut d’un Estat almoïner o de beneficència. No és aquest el seu paper, excepte potser en circumstàncies breus i excepcionals. Es tracta d’un Estat promotor. Però promotor d’iniciatives no individuals sinó col·lectives, socials, atentes sobretot als menys afavorits de la societat. Creiem que si la societat no vol (o no pot) crear llocs de treball dignes, els ha de crear l’Estat (en comptes d’endeutar-se amb prestacions humiliants) recurrent si és necessari a mesures excepcionals.

2.5. Dues mentalitats enfrontades

Finalment, en aquest context, convé cobrar consciència de les dues mentalitats que s’enfronten en la societat d’avui i que no aconsegueixen harmonitzar llibertat i autoritat. Uns reclamen la màxima llibertat (sense cap presència estatal) en el camp de l’economia; i la mínima llibertat (amb forta presència estatal) a la resta dels camps de la vida social: seguretat ciutadana, moral pública, etc. Els altres reclamen la màxima presència estatal en el camp de l’economia, fundant-se en raons socials molt comprensibles, però també la màxima llibertat i la mínima presència estatal en altres camps que afecten la moral, la llengua, la cultura, etc.

Ambdues posicions s’han de trobar i equilibrar, en comptes de desqualificar-se d’entrada, sense cap anàlisi i recurrent a aquelles paraules “tabú” que tota societat té i la sola pronúncia de les quals ja serveix per a desautoritzar tota una sèrie de principis sense necessitat de considerar-los. Sense aquesta harmonia, serà impossible construir una verdadera societat en pau i benestar.

3. La visita papal

En tercer lloc, el nostre país ha rebut els darrers mesos d’aquest any la visita del papa Benet XVI. Al marge de quin sigui el veritable impacte real d’aquesta visita, ens sentim obligats, com a catòlics, a una doble reflexió.

3.1. Gràtitud i dolor

Com a simples ciutadans, creiem necessari dir-hi breument la nostra. Una paraula de gratitud a les veus de la societat i de l’església catalana que han tingut l’elemental gest de cortesia i benvinguda a qui ve a visitar-nos. Una altra paraula de dolor i vergonya aliena perquè continua havent-hi polítics i forces mediàtiques que converteixen allò que podria ser una crítica sensata, i sempre necessària, en una demagogia al servei d’interessos personals o una desqualificació absoluta feta d’adjectius totalment desproporcionats.

3.2. Viatges sí, però no així

Com a cristians, ens creiem en el deure de dir que viatges tan ràpids i mediàtics no permeten al successor de Pere conèixer i contactar realment amb les esglésies que visita. Les enormes despeses només en mesures de seguretat no ens semblen evangèliques (cf. Mt 10, 9-14): ens sembla clar que ni Jesús ni Pau viatjarien així.

I la resposta dels qui pretenen al·legar que aquests viatges reporten benefici econòmic ens sembla senzillament reprobable: no hi pot haver “negoci espiritual” allà on hi ha un “negoci material”.

Entenem que els viatges del successor de Pere s’haurien d’assemblar més a la llavor, que és petita però conté una força que la fa créixer per si sola, que a l’escuma (del cava o de la cervesa) que quan desapareix descobreix quasi buit el vas que semblava ple.

Que els papes viatgessin va ser un pas innovador important, allà pel pontificat de Pau VI. Però avui entenem que aquests viatges haurien de ser d’una altra manera, més evangèlica. I més evangèlic de fet, no només de paraula. Per això, un factor imprescindible hauria de ser que el papa viatgés només com un líder servidor dels creients i no com un poder polític o cap d’Estat. Aquests condicionaments capgiren totes les virtualitats evangèliques dels viatges papals.

I quan ens sentim criticats no hem de pensar sempre en una crítica fruit de la maldat dels altres, sinó que és més evangèlic preguntar-se: hem fet alguna cosa malament? Sabent que l’amor no consisteix en una lloança incondicional de l’altre sinó en el fet d’estimar-lo tot i els seus defectes.

Conclusió

De cap manera es tracta, en les observacions anteriors, d’una crítica sistemàtica i feta per principi. Es tracta més aviat de la convicció que una malaltia només es pot curar si comencem per reconèixer-la. Si se l’oculta i no se la reconeix, la malaltia segueix el seu camí inexorablement. Si se

la reconeix i se li posa nom, estem en el millor punt de partida per a combatre-la i superar-la, comptant amb les forces de la vida, de la salut i del saber.

I aquestes forces existeixen entre nosaltres: ciutadans entregats, abnegats, solidaris, creients o no creients, i en tots els camps de la vida. Que suporten molt sovint la soledat, el menyspreu o la sensació de fracàs. Que malgrat tot continuen lluitant, sovint sense poder assaborir la satisfacció de cap fita aconseguida, però que en el seu nedar contracorrent potser eviten que ens acabem d’ensorrar totalment. A ells sobretot voldríem dirigir aquestes reflexions perquè no afluixin. A ells i a tots els altres, perquè tinguem el coratge de donar-los suport i imitar-los en els valors que configuren les seves vides.

Per als creients concloem evocant una cita del profeta Isaïes. En moments de crisi política, es queixava el poble que Déu està cec i no ens veu, o sord i no ens sent. I el profeta posa als llavis del Senyor aquesta resposta: «Qui és cec sinó el meu servent i sord sinó el missatger que li envio?». El poble reconeix aleshores la seva ceguesa: «Qui ens va entregar al saqueig sinó el fet de pecar contra el Senyor i no voler seguir els seus camins?». A la qual cosa respon Déu per boca del profeta: «Si travesses aigües profundes, si passes rius, el corrent no et cobrirà, si camines pel foc no et cremaràs... perquè ets tan preciós i tan valuós per a mi que t’estimo» (Is 42, 18.24; 43, 2.4).

Alguna cosa semblant a això és el que hem volgut dir en parlar de la necessitat de reconèixer la malaltia per a poder guarir-la.

Cristianisme i Justícia,
15 de novembre 2010